INKLYUZIV TA'LIM MUHITIDA PSIXOLOGIK XIZMAT ORQALI RAQAMLI TENGLIKNI TA'MINLASH

Ilmiy rahbar: **D.E.Abduqodirova**
CHDPU Psixologiya kafedrasi o'qituvchisi
orcid 0009-0008-4155-8330
abduqadirovadilobarbonu@gmail.com
Orzimatova Maftuna
Amaliy psixologiya yo'nalishi talabasi
maftunamaftun0099@icloud.com

Annotatsiya. Mazkur maqolada inklyuziv ta'lim muhitida psixologik xizmat orqali raqamli tenglikni ta'minlash masalasi ilmiy jihatdan tahlil qilinadi. Tadqiqotda raqamli tenglik tushunchasi faqat texnologik vositalarga kirish imkoniyati bilan emas, balki o'quvchilarning psixologik tayyorgarligi, motivatsiyasi, emotsional barqarorligi hamda raqamli kompetensiyalari bilan uzviy bog'liq ekanligi asoslab berilgan. Inklyuziv ta'lim sharoitida psixologik xizmat o'quvchilarning individual psixologik xususiyatlarini aniqlash, ularning raqamli ta'lim muhitiga moslashuvini qo'llab-quvvatlash va teng ta'lim imkoniyatlarini yaratishda muhim institutsional mexanizm sifatida ko'rib chiqiladi. Tadqiqot metodologiyasi doirasida nazariy tahlil, tizimli yondashuv, taqqoslash usuli hamda konseptual modellashtirish metodlaridan foydalanildi. Tadqiqot natijalari psixologik xizmat va raqamli texnologiyalar integratsiyasi inklyuziv ta'lim tizimida raqamli tenglikni ta'minlashga xizmat qiluvchi samarali yondashuv ekanligini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar. Inklyuziv ta'lim, raqamli tenglik, psixologik xizmat, raqamli ta'lim, psixodiagnostika, raqamli kompetensiya, ta'lim psixologiyasi, raqamli transformatsiya.

Аннотация. В данной статье рассматривается проблема обеспечения цифрового равенства в условиях инклюзивной образовательной среды посредством психологической службы. Подчеркивается, что цифровое равенство не ограничивается доступом к технологическим ресурсам, а включает психологические факторы, такие как мотивация, эмоциональная устойчивость, цифровая компетентность и адаптация учащихся к цифровой образовательной среде. В условиях инклюзивного образования психологическая служба выступает важным институциональным механизмом, направленным на выявление индивидуальных психологических особенностей обучающихся и оказание поддержки в процессе их адаптации к цифровым образовательным ресурсам. В исследовании использованы методы теоретического анализа, системного подхода, сравнительного анализа и концептуального моделирования. Результаты исследования подтверждают, что интеграция психологической службы и цифровых технологий способствует обеспечению цифрового равенства и формированию безопасной и доступной образовательной среды для всех обучающихся.

Ключевые слова. инклюзивное образование, цифровое равенство, психологическая служба, цифровое обучение, цифровая компетентность, образовательная психология, цифровая трансформация.

Abstract This article analyzes the issue of ensuring digital equality in an inclusive educational environment through psychological services. The study emphasizes that digital equality should not be limited to access to technological infrastructure, but should also include psychological factors such as students' motivation, emotional stability, digital competence, and adaptation to digital learning environments. In inclusive education, psychological services function as an important institutional mechanism aimed at identifying students' individual psychological characteristics and providing support for their effective participation in digital learning processes. The research methodology includes theoretical analysis, a systematic approach, comparative analysis, and conceptual modeling. The results indicate that the integration of psychological services with digital technologies contributes to ensuring digital equality and creating a safe and accessible learning environment for all students.

Keywords. Inclusive education, digital equality, psychological services, digital learning, digital competence, educational psychology, digital transformation.

KIRISH

So‘nggi yillarda ta’lim tizimining jadal raqamlashtirilishi global miqyosda ta’lim mazmuni, shakllari va vositalarining tubdan o‘zgarishiga olib keldi. Raqamli texnologiyalarning ta’lim jarayoniga integratsiyalashuvi o‘quvchilarga bilim olishning moslashuvchan, interaktiv va individual yo‘naltirilgan shakllarini taqdim etish imkonini bermoqda. Biroq mazkur jarayon barcha o‘quvchilar uchun teng sharoitlarni avtomatik ravishda kafolatlamaydi. Aksincha, raqamli infratuzilma, texnologik savodxonlik va psixologik tayyorgarlik darajasidagi tafovutlar ta’limda yangi turdagi nomutanosiblik — raqamli tengsizlikni yuzaga keltirmoqda.

Inklyuziv ta’lim muhitida ushbu muammo yanada murakkab tus oladi. Chunki inklyuziv ta’lim imkoniyati cheklangan, nogironligi bo‘lgan, shuningdek, psixologik va ijtimoiy jihatdan qo‘llab-quvvatlashga muhtoj o‘quvchilarni ta’lim jarayoniga to‘liq va samarali jalb etishni nazarda tutadi. Raqamli ta’lim resurslari ushbu guruhlar uchun katta imkoniyatlar yaratishi mumkin bo‘lsa-da, noto‘g‘ri tashkil etilgan yoki psixologik jihatdan moslashtirilmagan raqamli muhit ularning ta’limdagi faolligini pasaytirishi, o‘ziga bo‘lgan ishonchining susayishi va stress holatlarining kuchayishiga olib kelishi ehtimoldan xoli emas.

Ilmiy tadqiqotlarda raqamli tenglik tushunchasi ko‘pincha texnik vositalarga va internet resurslariga kirish imkoniyati bilan cheklanib kelinadi. Biroq zamonaviy yondashuvlar raqamli tenglikni ko‘p o‘lchovli hodisa sifatida talqin etib, unga kognitiv, motivatsion va psixologik omillarni ham kiritishni talab etadi. Raqamli kompetensiyalarning shakllanishi, raqamli muhitga moslashuv, o‘quvchilarning emotsional barqarorligi va o‘z-o‘zini boshqarish qobiliyati raqamli tenglikni ta’minlashning muhim shartlari hisoblanadi. Shu bois, inklyuziv ta’lim sharoitida raqamli tenglik masalasini faqat texnologik yondashuv asosida hal etish yetarli emas.

Mazkur jarayonda psixologik xizmatning roli strategik ahamiyat kasb etadi. Ta’lim muassasalaridagi psixologik xizmat o‘quvchilarning individual psixologik xususiyatlarini aniqlash, ularning raqamli ta’lim muhitiga moslashuv darajasini baholash va zarur psixologik

qo‘llab-quvvatlash choralarini ishlab chiqishga xizmat qiladi. Psixologik xizmat faoliyati orqali o‘quvchilarda raqamli texnologiyalardan foydalanishga nisbatan ijobiy munosabat shakllantiriladi, o‘quv motivatsiyasi kuchaytiriladi va ta’lim jarayonida teng ishtirok etish imkoniyatlari kengaytiriladi.

Shu bilan birga, psixologik xizmat inklyuziv ta’lim muhitida pedagoglar va ota-onalar bilan hamkorlikni ta’minlovchi muhim bo‘g‘in sifatida ham namoyon bo‘ladi. Ushbu hamkorlik orqali raqamli ta’lim vositalarini psixologik jihatdan xavfsiz va moslashtirilgan tarzda joriy etish, shuningdek, o‘quvchilarning individual ehtiyojlariga mos raqamli strategiyalarni ishlab chiqish imkoniyati yuzaga keladi.

Mazkur ilmiy maqolada inklyuziv ta’lim muhitida psixologik xizmat orqali raqamli tenglikni ta’minlash masalasi kompleks yondashuv asosida tahlil qilinib, uning nazariy-metodologik asoslari hamda amaliy imkoniyatlari yoritiladi. Tadqiqot natijalari inklyuziv ta’lim tizimida raqamli transformatsiya jarayonlarini psixologik xizmat bilan uyg‘unlashtirish zaruratini ilmiy jihatdan asoslashga qaratilgan.

METODOLOGIYA

Mazkur tadqiqot metodologiyasi inklyuziv ta’lim, ta’lim psixologiyasi va raqamli texnologiyalar o‘rtasidagi o‘zaro bog‘liqlikni tizimli ravishda o‘rganishga yo‘naltirilgan kompleks yondashuv asosida ishlab chiqildi. Tadqiqotda fanlararo integratsiya tamoyiliga tayanilib, psixologik xizmatning inklyuziv ta’lim muhitida raqamli tenglikni ta’minlashdagi o‘rni va funksional imkoniyatlarini aniqlash maqsad qilib olindi. Metodologik asos sifatida shaxsga yo‘naltirilgan ta’lim, inklyuziv yondashuv hamda raqamli pedagogika konsepsiyalaridan foydalanildi[1].

Tadqiqot jarayonida nazariy va empirik yo‘nalishlarni uyg‘unlashtiruvchi metodlar majmuasi qo‘llanildi. Asosiy metodlardan biri sifatida ta’lim psixologiyasi, inklyuziv pedagogika va raqamli ta’limga oid ilmiy manbalarni chuqur kontent-tahlil qilish amalga oshirildi. Ushbu tahlil orqali inklyuziv ta’lim sharoitida raqamli tenglik tushunchasining mazmuni, uning psixologik komponentlari hamda psixologik xizmat faoliyatiga qo‘yiladigan zamonaviy talablar aniqlashtirildi.

Shuningdek, tizimli-tahliliy yondashuv asosida inklyuziv ta’lim muhitida faoliyat yuritayotgan psixologik xizmatning strukturaviy va funksional xususiyatlari o‘rganildi. Ushbu yondashuv psixologik xizmatning diagnostik, maslahat, korreksion va rivojlantiruvchi funksiyalarini raqamli ta’lim jarayoni bilan o‘zaro aloqadorlikda tahlil qilish imkonini berdi. Natijada psixologik xizmatning raqamli tenglikni ta’minlashdagi o‘rni yaxlit tizim sifatida ko‘rib chiqildi.

Metodologik jarayonda taqqoslash usuli ham muhim ahamiyat kasb etdi. Mavjud psixologik xizmat modellarining tahlili va ularni inklyuziv hamda raqamli ta’lim sharoitlariga mosligi bo‘yicha qiyosiy tahlil olib borildi. Ushbu usul yordamida an’anaviy psixologik xizmat yondashuvlari bilan raqamli muhitga moslashtirilgan innovatsion modellar o‘rtasidagi farqlar aniqlanib, ularning afzallik va cheklovlari asoslab berildi.

[1] Metodologik asos sifatida **shaxsga yo‘naltirilgan ta’lim**, inklyuziv yondashuv hamda raqamli pedagogika konsepsiyalaridan foydalanildi [2].

Nazariy umumlashtirish va konseptual modellashtirish usullari asosida inklyuziv ta’lim muhitida psixologik xizmat faoliyatini raqamli ta’lim resurslari bilan integratsiyalashga qaratilgan konseptual model ishlab chiqildi. Mazkur model o‘quvchilarning individual psixologik xususiyatlari, raqamli kompetensiyalar darajasi, emotsional holati va ijtimoiy moslashuv ko‘rsatkichlarini hisobga olgan holda teng ta’lim imkoniyatlarini yaratishga yo‘naltirilgan. Modelda psixologik xizmatning profilaktik, qo‘llab-quvvatlovchi va rivojlantiruvchi funksiyalari raqamli ta’lim jarayonining ajralmas qismi sifatida talqin etiladi.

Umuman olganda, tadqiqot metodologiyasi inklyuziv ta’lim muhitida raqamli tenglikni ta’minlash muammosini ilmiy asosda yoritish, psixologik xizmatning samaradorligini oshirish hamda raqamli ta’lim jarayonini psixologik jihatdan qo‘llab-quvvatlashga xizmat qiluvchi mexanizmlarni aniqlashga yo‘naltirilgan.

MUHOKAMA

O‘tkazilgan nazariy tahlillar shuni ko‘rsatadiki, raqamli tenglik masalasi inklyuziv ta’lim muhitida faqat texnologik infratuzilma yoki raqamli resurslarga kirish imkoniyati bilan cheklanmaydi, balki chuqur psixologik mazmunga ega bo‘lgan ko‘p komponentli hodisa sifatida namoyon bo‘ladi. Ayniqsa, maxsus ta’lim ehtiyojlariga ega bo‘lgan, ijtimoiy himoyaga muhtoj yoki psixologik jihatdan qo‘llab-quvvatlash talab etiladigan o‘quvchilar uchun raqamli muhitga moslashuv jarayoni muayyan emotsional va motivatsion qiyinchiliklar bilan kechishi mumkin. Bunday holatlarda raqamli platformalardan foydalanish o‘quvchilar tomonidan stress manbai sifatida qabul qilinib, ularning o‘quv faoliyatidagi faolligini pasaytiradi.

Muhokama natijalari shuni tasdiqlaydiki, raqamli texnologiyalarni ta’lim jarayoniga joriy etishda psixologik omillarni e’tibordan chetda qoldirish raqamli tengsizlikning yanada chuqurlashishiga olib kelishi mumkin. Past o‘ziga ishonch, muvaffaqiyatsizlikdan qo‘rquv, raqamli savodxonlik darajasining yetarli emasligi kabi psixologik holatlar o‘quvchilarning raqamli ta’lim resurslaridan to‘laqonli foydalanishiga to‘sqinlik qiladi. Shu bois, inklyuziv ta’lim sharoitida raqamli tenglikni ta’minlash masalasini psixologik xizmat faoliyatisiz samarali hal etish mumkin emas.

Psixologik xizmat mazkur muammolarni bartaraf etishda muhim institutsional mexanizm sifatida namoyon bo‘ladi. Psixologlar tomonidan amalga oshiriladigan psixodiagnostik tadbirlar o‘quvchilarning raqamli muhitga moslashuv darajasini aniqlashga, individual psixologik ehtiyojlarini belgilashga xizmat qiladi. Maslahat va korreksion faoliyat esa o‘quvchilarda raqamli texnologiyalardan foydalanishga nisbatan ijobiy munosabatni shakllantirish, emotsional barqarorlikni mustahkamlash va o‘quv motivatsiyasini oshirishga yordam beradi. Natijada o‘quvchilarning ta’lim jarayonida teng va faol ishtirok etish imkoniyatlari kengayadi.

Muhokama davomida aniqlangan muhim jihatlardan biri — psixologik xizmatning pedagoglar va ota-onalar bilan hamkorlikdagi faoliyatidir. Ushbu hamkorlik inklyuziv raqamli ta’lim muhitini shakllantirishda muhim ahamiyat kasb etadi, chunki pedagogik va oilaviy qo‘llab-quvvatlash psixologik xizmat tavsiyalari bilan uyg‘unlashgandagina barqaror natijalarga erishish mumkin. Bu jarayonda o‘qituvchilarning raqamli pedagogik kompetensiyalarini psixologik yondashuvlar bilan boyitish, ota-onalarni esa farzandlarining raqamli ta’lim jarayonidagi psixologik ehtiyojlari haqida xabardor qilish muhim hisoblanadi.

Shuningdek, muhokama natijalari psixologik xizmat faoliyatini raqamli texnologiyalar bilan integratsiyalashning samaradorligini ko‘rsatadi. Onlayn maslahatlar, raqamli psixodiagnostika vositalari, moslashtirilgan ta’lim platformalari va virtual qo‘llab-quvvatlash mexanizmlaridan foydalanish psixologik xizmatning qamrovini kengaytiradi hamda uning inklyuziv ta’lim muhitidagi ta’sirchanligini oshiradi. Bunday integratsiya raqamli tenglikni ta’minlashda psixologik xizmatning innovatsion imkoniyatlarini namoyon etib, inklyuziv ta’limda barqaror, adolatli va psixologik jihatdan xavfsiz ta’lim muhitini shakllantirishga xizmat qiladi.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, inklyuziv ta’lim muhitida raqamli tenglikni ta’minlash masalasi zamonaviy ta’lim tizimining strategik ustuvor yo‘nalishlaridan biri bo‘lib, u texnologik, pedagogik va psixologik omillarning o‘zaro uyg‘unligini talab etadigan murakkab jarayon sifatida namoyon bo‘ladi. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, raqamli tenglikni faqat texnik vositalar va raqamli resurslarga kirish imkoniyatlari bilan cheklab bo‘lmaydi; ushbu jarayonda o‘quvchilarning psixologik holati, motivatsiyasi, emotsional barqarorligi va raqamli muhitga moslashuv darajasi hal qiluvchi ahamiyatga ega.

Inklyuziv ta’lim sharoitida psixologik xizmat o‘quvchilarning individual psixologik ehtiyojlarini aniqlash va hisobga olish orqali ularning raqamli ta’lim resurslaridan teng, samarali va xavfsiz foydalanish imkoniyatlarini kengaytiruvchi asosiy mexanizm sifatida namoyon bo‘ladi. Psixologik xizmat faoliyati orqali o‘quvchilarda raqamli texnologiyalarga nisbatan ijobiy munosabat shakllanadi, o‘quv motivatsiyasi kuchayadi hamda ta’lim jarayonida faol ishtirok etish uchun zarur bo‘lgan psixologik shart-sharoitlar yaratiladi. Bu esa inklyuziv ta’lim sifatining oshishiga va ta’lim jarayonida tenglik tamoyillarining amalda ta’minlanishiga xizmat qiladi.

Tadqiqot natijalari psixologik xizmat va raqamli texnologiyalar integratsiyasining inklyuziv ta’lim tizimi uchun yuqori samaradorlikka ega ekanini tasdiqlaydi. Onlayn psixologik maslahatlar, raqamli diagnostika vositalari va moslashtirilgan ta’lim platformalaridan foydalanish o‘quvchilarning ijtimoiy moslashuvi va psixologik barqarorligini mustahkamlash bilan birga, raqamli tengsizlik xavfini kamaytiradi. Shu bilan birga, psixologik xizmatning pedagoglar va ota-onalar bilan tizimli hamkorligi inklyuziv raqamli ta’lim muhitini barqaror rivojlantirish uchun muhim shart hisoblanadi.

Shu munosabat bilan, ta’lim muassasalarida psixologik xizmat faoliyatini raqamli ta’lim strategiyalari bilan uzviy uyg‘unlashtirish, psixolog va pedagog mutaxassislarning raqamli kompetensiyalarini muntazam rivojlantirish hamda inklyuziv yondashuvni institutsional darajada joriy etish dolzarb vazifalardan biri sifatida e’tirof etiladi. Mazkur yondashuv kelajakda inklyuziv ta’lim tizimida barqaror, adolatli va psixologik jihatdan xavfsiz raqamli ta’lim muhitini shakllantirishga xizmat qiladi hamda barcha o‘quvchilar uchun teng ta’lim imkoniyatlarini ta’minlashga zamin yaratadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO’YHATI:

1. Eshnayev, Nortoji & Madgapilova, Nargiza. (2023). CHARACTERISTICS OF IMPLEMENTING THE CLUSTER APPROACH IN THE EDUCATIONAL SYSTEM. International Journal of Pedagogics. 03. 44-47. 10.37547/ijp/Volume03Issue02-09.

2. Madgapilova, Nargiza. (2023). THE SPECIFICS OF THE IMPLEMENTATION OF THE PEDAGOGICAL INNOVATIVE CLUSTER APPROACH IN THE SYSTEM OF CONTINUING EDUCATION. 1. 236-244.
3. Madgapilova, Nargiza. (2025). МУҒАЛЛИМ ҲӘМ ҮЗЛИКСИЗ БИЛИМЛЕНДИРИЎ Илимий-методикалық журнал. 164-170.
4. Madgapilova, Nargiza. (2024). mug‘allim 2024. 5/2-сан. 461-468.
5. Madgapilova, Nargiza. (2025). SCIENTIFIC-PRACTICAL AND STRATEGIC BASES OF IMPROVING PEDAGOGICAL-PSYCHOLOGICAL COOPERATION IN THE INTEGRATION OF SCHOOL AND PRE-SCHOOL EDUCATIONAL ORGANIZATIONS IN THE CONTEXT OF CONTINUOUS EDUCATION ON THE BASIS OF INNOVATIVE LOGISTICS. 1. 157-166.
6. Abduqodirova Dilobarbonu Erkinjon qizi “Inklyuziv ta’lim sharoitida o‘uvchilarning emotsional intellektini rivojlantirishning psixologik-pedagogik Asoslari” Scientific-Practical Conference “Inclusive Education: Dialogue, Analysis, Experience”, December 15, 2025
7. Abduqodirova, Dilobarbonu. (2025). PSYCHOLOGICAL FEATURES OF THE NEUROGRAPHIC APPROACH. 01. 501-503.
8. 8.Abduqodirova, Dilobarbonu. (2025). TALABALARDA PSIXOLOGIK STRESSNI YENGISH. 03. 69-73.
9. Abduqodirova, Dilobarbonu. (2025). HISSIY IJODKORLIK: TUSHUNCHA VA KOMONENTLAR. Journal of Economics and Business UBS. 4. 145-154.
10. Abduqodirova, Dilobarbonu. (2024). EMOTSIONAL KREATIVLIK: NAZARIY ASOSLARI VA PSIXOLOGIK YONDASHUVLAR.. Journal of Economics and Business UBS. 4. 679-685.
11. Lev Vygotsky. Thought and Language. – Cambridge: MIT Press, 1986.
12. Daniel Goleman. Emotional Intelligence: Why It Can Matter More Than IQ. – New York: Bantam Books, 1995.
13. European Commission. Digital Education Action Plan 2021–2027.
14. Howard Gardner. Frames of Mind: The Theory of Multiple Intelligences. – New York: Basic Books, 2011.
15. Mel Ainscow. Understanding the Development of Inclusive Schools. – London: Routledge, 2016.
16. O‘zbekiston Respublikasi Xalq ta’limi vazirligi. Inklyuziv ta’limni rivojlantirish konsepsiyasi. – Toshkent, 2020.
17. OECD. Digital Education Outlook: Pushing the Frontiers with AI, Blockchain and Robots. – Paris, 2021.
18. Tony Booth, Mel Ainscow. Index for Inclusion: Developing Learning and Participation in Schools. – Bristol, 2011.
19. UNESCO. Inclusive Education and Digital Transformation in Education. – Paris, 2022.
20. UNICEF. Reimagining Digital Learning for Every Child. – New York, 2021.